

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ

ФАКУЛТЕТ: ФИЛОЗОФСКИ

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске тезе

кандидата **МАРИЈАНЕ МАРАН** под насловом

*„ЕФИКАСНОСТ ПЕДАГОШКЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА У ШКОЛИ
ПРИМЈЕНОМ АКЦИОНИХ ИСТРАЖИВАЊА“*

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Извјештај о оцјени подобности теме пријављене докторске дисертације под насловом *Ефикасност превенције вршњачког насиља у школи примјеном акционих истраживања*, кандидата мр Маријане Маран, написала је комисија именована на сједници Наставно-научног вијећа Филозофског факултета, у Бањој Луци одржаној 07.07.2016. године (Рјешење бр. 07/3.1333-2/16) у саставу:

1. Проф. др Бране Микановић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, биран у ужу научну област Општа педагогија;
2. Проф. др Ненад Сузић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, биран у ужу научну област Општа педагогија, члан;
3. Проф. др Бисера Јевтић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Нишу, бирана у ужу научну област Општа педагогија, члан.

1. БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ, НАУЧНА И СТРУЧНА ДЈЕЛАТНОСТ

КАНДИДАТА

Мр Маријана Маран рођена је 06. априла 1977. године у Бањој Луци гдје је завршила основну и средњу Медицинску школу. Филозофски факултет у Бањој Луци, одејек педагогије завршила је 2003. године одбравивши рад на тему *Актуелности схватања иновација у настави у дјелима академика Петра Мандића*. Постдипломски

магистарски студиј завршила је у фебруару 2016. године, такође на Филозофском факултету у Бањој Луци, одбравивши магистарску тезу под називом *Педагошко-методолошке вриједности интервјуа у истраживању неформалног насиља*. Од марта 2004. године је запослена у ЈУ *Економска школа* Бања Лука. Током рада у школи била је распоређена на мјесто педагога школе, затим професора пословне комуникације, а од марта 2014. године на радно мјесто помоћника директора.

Објавила је у коменторству два чланка из области методологије педагошких истраживања. Испред ЈУ *Економска школа* Бања Лука у периоду од 2005. до 2010. године прошла је више обука, едукација и семинара и то:

- 2005. похађала обуку за ЕМИС водитеља и ЕМИС менаџера;
- 2005 – 2006. едукација и семинари у склопу пројеката: “ЈА ГРАЂАНИН” и “ЕУ ВЕТ”;
- 2006 – 2010. Пројекти и акције ОКЦ-а;
- 2008 – 2009. Пројекат Педагошког завода РС и Министарства просвјете и културе РС - израда наставних планова и програма за средње стручне школе, (коаутор модула за предмет Пословна комуникација);
- 2009/2010. Пројекат израде наставних планова и програма за образовање одраслих.

Поред учешћа у наведеним активностима, посједује и увјерење о положеном стручном испиту за обављање самосталне дјелатности, лиценцу за професора и сертификат Агенције за државну управу за рад у органима управе, те *Cambridge certifikat* о завршеним *intermediate i upper – intermediate* курсевима на Cambridge University Press–у и MS Office 2000 certifikat – Word, Excel, PowerPoint, Internet... (global cours, business cours, expert cours и курс графичког дизајна). Мајка је двије кћерке.

Библиографија објављених радова кандидата

1. **Maran, M.** i Mikanović, B. (2016). Pedagoško-metodološke vrednosti intervjuisanja u istraživanju neformalnog nasilja. U *Učenje i nastava* br. 1, (43–60). Beograd: *KLETT društvo za razvoj obrazovanja*. – **оригинални научни чланак**
2. Mikanović, B. i **Maran, M.**(2016). Neformalno nasilje u srednjoj školi. U *Sinteze* br. 9, (65–81). Kruševac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače. – **оригинални научни чланак**

Преглед научних радова

1. Maran, M. i Mikanović, B. (2016). Pedagoško-metodološke vrednosti intervjuisanja u istraživanju neformalnog nasilja. U *Učenje i nastava* br. 1, (43–60). Beograd: *KLETT društvo za razvoj obrazovanja*.

Аутори у раду трагају за педагошко-методолошким вредностима интервјуисања у истраживању неформалног насиља (гласина, трачева, провокације, сегрегације, маргинализације, медијског злостављања и медијског вређања). На узорку од 39 испитаника, ученика средње школе, који су у једном претходном истраживању идентификовани као жртве неформалног насиља, примењен је индивидуални интервју, групни интервју и фокус групе.

Резултати истраживања показују да смо у сва три случаја идентификовали да су жртве неформалног насиља највише изложени гласинама (трачевима) и провокацијама, нешто мање сегрегацији и маргинализацији и најмање медијском злостављању и медијском вређању. Идентификовано је 15 узрока, од којих највећи број проузрокује гласине и провокације.

Примена интервјуа у истраживању неформалног насиља у средњој школи има следеће педагошко-методолошке вредности: лакше су дијагностиковани поједини облици неформалног насиља и њихови узроци и тиме је створен основ за ефикаснији саветодавни разговор; повећана је дубина истраживања (сазнања о предмету истраживања); успостављени су партнерски (равноправни) односи између интервјуисаних и интервјуисте.

2. Mikanović, B. i Maran, M. (2016). Neformalno nasilje u srednjoj školi. U *Sinteze* br. 9, (65–81). Kruševac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače.

У средњим школама се испољавају различити облици формалног и неформалног насиља. Ретке су ситуације у којима се искључиво одвија само један од облика насиља, често неформално насиље претходи различитим облицима формалног насиља и обратно. Истраживање неформалног насиља у односу на формално насиље, бар када су у питању педагошка истраживања, заостаје. Аутори рада су на узорку од 440 ученика средње школе идентификовали заступљеност: гласина, провокација, сегрегације, маргинализације, медијског злостављања и медијског вређања. У основи ових облика неформалног насиља идентификовали смо различите садржаје испољавања насиља.

Резултати емпиријског истраживања могу послужити будућим истраживачима и практичарима за креирање програма превентивног деловања у борби против различитих форми насиља у школи и изван ње. Исто тако, добијене резултате могуће је искористити за конципирање различитих квантитативних и квалитативних педагошко-методолошких приступа истраживању неформалног насиља у васпитно-образовним институцијама.

2. ЗНАЧАЈ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Значај истраживања

Постојање вршњачког насиља у школама како основним тако и средњим је проблем који је евидентан и неспоран. Спорно је то што се најчешће реагује тек када се догоди насиље са несагледивим последицама, по физички и психичко-емотивни развој личности. Поражавајуће је да адолесценти најчешће не знају ни које врсте насиља постоје, не схватају и/или не прихватају да су жртве насиља или да својим понашањем одражавају насилника. О основној подјели насиља на формално у које спада физичко, вербално и сексуално насиље се доста зна и пише. Међутим, све присутније је неформално насиље које се најчешће манифестује у виду гласина, трачева, провокација, сегрегације, маргинализације и медијског неформалног злостављања. SMS порука пријетећег, провокативног или увредљивог садржаја, необјашњен трач или гласина, графит на зиду зграде итд. су примјери неформалног насиља којем су дјеца и млади све чешће изложени. Ријетке су ситуације у којима се искључиво одвија само један од облика насиља, често неформално насиље претходи различитим облицима формалног насиља и обратно. Било да се ради о формалном или неформалном насиљу, сва истраживања у овој области су од изузетног значаја, како за само разумијевања проблематике насиља, тако и за конципирање програма превенције насиља. Присуство насиља у школама са једне стране (потврђено и властитим истраживањима спроведеним током израде магистарског рада), и непостојање адекватног програма превенције за основне и средње школе са друге стране, свакако је главни разлог због којих се кандидаткиња определијелила за ово истраживање.

За остваривање школских промјена Јоусе (Joyce in Hopkins, 2001, 59) истиче пет

могућности: развој сарадничких односа, кориштење резултата истраживања, акцијска истраживања, иницијативе за промјене курикулума и усвајање нових наставних стратегија. Сваки од наведених приступа може допринијети побољшању васпитно–образовне праксе, посебно унапређивању васпитног рада у одјеленској заједници, али и у превенцији различитих форми насиља.

Акциона истраживања су посебна врсте истраживања, обједињују акцију и истраживања, а резултирају мијењањем васпитно-образовне праксе, конструкцијом нових знања и њиховом имплементацијом (Пешић и сур., 2004).

Тако и Јелена Максимовић наводи да акцијска истраживања подразумијевају акцију и истраживање, побољшање постојећег стања увођењем новина, а у овом истраживању нагласак је на конципирању програма у превенцији вршњачког насиља.

Аутори предлажу различите моделе акционих истраживања, а универзални је онај који обухвата сљедеће фазе: планирање, дјеловање (акцију), проматрање и рефлексију (McNiff, 2002). Школа, као васпитно–образовна институција треба и мора да буде сигурна средина за ученике. Средина која подстиче позитивну комуникацију међу ученицима, толеранцију, разумјевање, а вршњачко насиље своди на минимум. Превентивно дјеловање базирано на примјени одређених програма за спречавање насиља међу средњошколцима је неопходно, јер су они „ризична група“.

Утицај средстава јавног информисања, егзистенцијалне разлике, осјетљивост и специфичност адолесцентског узраста су само неки од потенцијалних узрока који доводе до јављања формалних и неформалних облика насиља. Појединци који имају позитивне ставове лакше препознају опасност од насиља, као и различите облике насиља и, што је и најважније, они могу међусобно више допринијети његовом смањивању.

Циљ примјене акционих истраживања је да се идентификују најосјетљивији садржаји о насиљу (узроци, врсте, посљедице по насилника и жртву, друштвене и породичне околности у којима настају различити облици насиља). Експериментални програм ће имати апликативну вриједност, односно моћи ће се примјењивати у непосредном васпитном раду са ученицима. Исход истраживања ће бити програм педагошке превенције насиља у средњој школи. Педагошка вриједност програма је у томе што он има развојни карактер, јер настаје паралелно са активностима које ће се предузимати у превенцији различитих облика насиља у средњој школи. За креирање таквог програма користиће се акциона истраживања, која ће омогућити да се на основу

неколико мјерења ефикасније креирају поступци дјеловања у процесу превенције насиља и да се у пракси чешће интервенише адекватним педагошким поступцима. Посебна вриједност истраживања је у налазима на основу којих треба да се уочи ефикасност програма педагошке превенције насиља у школи.

Преглед истраживања

Прве веће иницијативе за испитивање насиља у школама јавиле су се 70-тих и 80-тих година прошлог вијека у скандинавским земљама, а биле су провоциране трагичним случајевима ученичких самоубистава. Норвешко министарство је спровело опсежно истраживање чији циљ је био и имплементација интервентних програма, на чијем челу је био D. Olveus и којим је било обухваћено 130.000 ученика, узраста од 8 до 16 година из 715 школа из цијеле Норвешке (Olveus, 1993). Током 80-тих и 90-тих година школско насиље постаје озбиљан проблем у бројним европским и ваневропским земљама, што резултира и бројним истраживањима и интервентним програмима (Smith, Brain, 2000).

Изложеност насиљу је установљена гдје год се истраживала (Европа, САД, Аустралија, Нови Зеланд, Јапан), а показатељи више зависе од начина мјерења него од земље или региона. Генерално је прихваћено да у западноевропским земљама 5% ученика доживи вршњачко злостављање седмично или чешће, а овај постотак је нешто већи на основношколском него на средњошколском узрасту.

У нашем региону, о насиљу се пише и истражује најчешће од стране невладиних организација. У Србији је почетком 2006. године спроведено истраживање на узорку од 26.628 ученика од 3. до 8. разреда. Резултати су показали да је у периоду од три мјесеца 65,3% ученика доживјело неки облик вршњачког насиља. Према исказима ученика најчешћи облици вршњачког насиља су вријеђање (45,6%) и сплеткарење (32,6%). Колико је насиље присутно у свим узрастима ученика показује истраживање које је, такође провео UNICEF 2013. године у 23 основне школе у Хрватској, којим је било обухваћено више од 8.000 ученика и родитеља. Према резултатима овог истраживања, готово 4,89% дјеце свакодневно доживљава неку врсту насиља. Да је насиље путем интернета озбиљније од насиља у стварном животу, сматра 22,9 % испитаника, а 49,7% их сматра да жртве електронског насиља то постају без неког посебног разлога. Такође, истраживање је показало да 24,8% испитаника сматра „да се лакше извучеш“ кад неког

злостављаш путем интернета, јер нико не зна твој прави идентитет.

Једно од истраживања неформалног насиља код нас су спровели Драго Бранковић и Ненад Сузић. Узорак је чинило 980 ученика основних и средњих школа, узраста од 9 до 17 година. Резултат овог истраживања указује да је генерални скор изложености овом насиљу на наведеном узорку 10,31%. Поређења ради у студији D. Olveusa из 1995. године према којој је око 15% ученика од 1. до 9. разреда у скандинавским земљама укључено у интеракцију насилник – жртва: 7,6% су само жртве, 5,6% су само насилници, 1,6% су и жртве и насилници (Olveus, 1995). Као што се из резултата и види нешто нижа је вриједност изложености овом насиљу у корист наше земље, а сами аутори инструмента ННО остављају могућност дискусије о њиховим разлозима.

Резултати добивени након акцијских истраживања у функцији превенције вршњачког насиља Јелене Максимовић показују да су ученици почели да примјењују другачије моделе за рјешавање сукоба, као и да су озбиљно схватили шта насиље може учинити жртвама, а и самим насилницима.

За ову докторску дисертацију велику вриједност представљају радови Маријане Маран и Бране Микановића (2016), јер су у њима емпиријски истраживане вриједности и ограничења примјене технике интервјуисања у истраживања насиља у школи. Наведена истраживања показују да су ученици средње школе изложени различитим облицима неформалног насиља. Највише су изложени гласинама (трачевима) и провокацијама, нешто мање сегрегацији и маргинализацији а најмање медијском злостављању и медијском вријеђању. Иако су идентификовани различити облици неформалног насиља, њихова учесталост није забрињавајућа, јер је установљено да је од 440 испитаника само њих око 10% изложено облицима неформалног насиља, односно да су били жртве неког од облика неформалног насиља.

Цитирана литература:

Astor, R. A., Pinter, R. O., Shty, R. B., & Mayer, H.A.(2002). New York. Public concern and focus on school violence U L. A. Rapp-peglicci, A. R. Roberts, & J. S. Wodarski (Eds). Handbook of violence. John Wiley & Sons.

Баковљев, М. (1997). *Основи методологије педагошких истраживања*. Београд: Научна књига.

Банђур, В., Поткоњак, Н. (1999). *Методологија педагогије*. Београд: Савез педагошких друштава Југославије.

- Banђур, В., Поткоњак, Н. (2002). *Истраживање у школи*. Ужице: Учитељски факултет у Ужицу.
- Barboza, G.E., Schiamberg, L.B., Oehmke, J. Korzeniewski, S.J. Post, L. A. And Heraux, C.G. (2009). Individual characteristics and the mulitpe contexts of adolescent bullying: An ecological perspective. *Jurnal of Youth and Adolescence*, 38 (1), 101-121.
- Bin, A. (2004). *Učionica bez nasilništva*. Beograd: Kreativni centar.
- Bosacki, S.L., Marini, Z.A., Dane, A.V. (2006). Voices from the classrooms: pictorial and narrative representations of children's bullying experiences. *Journal of Moral Education*, 35 (2), 231-245.
- Bouillet, D. i Bijedić (2007). Rizična ponašanja učenika srednjih škola i doživljaj kvalitete razredno – nastavnog ozračja. *Odgojne znanosti Vol. 9, br. 2, 2007, str. 113-132.*
- Бранковић, Д, Сузић, Н. (2012). Неформално насиље међу младима. Бања Лука: Годишњак бр. 2/2012. Матица Српска – Друштво чланова Матице српске у Републици Српској.
- Bryman, A. (2008). *Social research methods*. New York: Oxford Univesity Press.
- Budimir-Ninković, G. (2006). *Savremena porodica i škola*. Jagodina: Učiteljski fakultet Jagodina.
- Devine, J. i & Lawson, H.A.(2003). The complexity of school violence: commentary from the US. London: U P. K. Smith (Ed), *Violence in school: the respons in Europe*. Routledge. <http://www.ijvs.org/files/Revue-07/04.-Benbenishty-Ijvs-7.pdf>. Očitano: 18.09.2011.
- Durlak, J. A. & Wells, A. M. (1998). Evaluation of Indicated Preventive Intervention (Secondary Prevention) Mental Health Programs for Children ana Adolecents. *American Journal of Community Psychology* 26 (5), 775-802.
- Havelka, N., Kuzmanović, B. i Popadić, D. (1998). *Metode i tehnike socijalnopsiholoških istraživanja: priručnik za vežbe iz Socijalne psihologije I i Socijalne psihologije II*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju Društva psihologa Srbije.
- Havelka, N. (2005). *Uvod u psihologiju međuljudskih odnosa u obrazovanju*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Halmi, A., Žganec, N. (1994). *Istraživanje i evaluacija u socijalnom radu: metodološka hrestomatija*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
- Halmi, A. (1999). *Temelji kvantitativne analize u društvenim znanostima*. Zagrab: Alinea.
- Halmi, A. (2001). *Metodologija istraživanja u socijalnom radu*. Zagreb: Alinea.
- Hessle, S. (2002). *Od individue do interakcije: razgovor sa „B“*. Banja Luka: Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.
- Hopkins, D. (2001). *School Improvement for Real*. London: Routiedge Falmer.
- Enciklopedijski rječnik pedagogije*. (1963). Zagreb. Matica Hrvatska.
- Fajgelj, S. (2003). *Psihometrija*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Fajgelj, S. (2005). *Metode istraživanja ponašanja*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Gud, V., Het, P. (1966). *Metodi socijalnog istraživanja*. Beograd: Vuk Karadžić.
- Gudjons, H. (1994). *Pedagogija: temeljna znanja*. Zagreb: Educa.
- Gutović, V. (2001). *Ličnost i delikvencija mladih*. Novi Sad. Napredak.

- Jeћуд, И., Новак, Т. (2005). Провођење слободног времена деце и младих са поремећајима у понашању - квалитативна метода. Загреб.
- Janković, J. (1996). Zločasti đaci generacije. Zagreb. Alinea.
- Joksimović, S. (1986). Mladi u društvu vršnjaka. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja, Prosveta.
- Katel, R. (1978). Naučna analiza ličnosti. Beograd. BIGZ.
- Keresteš, G. (2002). Dječije agresivno i prosocijalno ponašanje u kontekstu rata. Naklada Slap. Jastrebarsko.
- Koledin, G. (2011). Impulsivno traženje senzacija i socijalno neprihvatljivo ponašanje učenika. Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.
- Krneta, D. (1995). Vaspitno djelovanje u školi. Banja Luka: Narodna i univerzitetska biblioteka „Petar Kočić“.
- Krneta, L.J., Potkonjak, M., Potkonjak N. (1966). Pedagogija. Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije
- Krmek, M. (2006). Krije li se u vašem djetetu žrtva ili nasilno ponašanje? Zagreb: Vaše zdravlje, br. 46. Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba. <http://www.vasezdravlje.com/izdanje/clanak/825/3/>. Očitano 15.09.2012.
- Kuba, L., Koking, D.Ž. (2004). Metodologija izrade naučnog teksta. Podgorica, Banja Luka: CID, Romanov.
- Круљ, С. Р., Стојановић, С., Круљ – Драшковић Ј. (2007). Увод у методологију педагошких истраживања са статистиком: Универзитет у Нишу. Учитељски факултет у Врању. Центар за научно – истраживачки рад.
- Lofland, J., Lofland L.H. (1995). Analyzing social settings: a guide to qualitative observation and analysis. Wadsworth, University of California.
- Maksimović, J. i Mančić, D. (2013). Akcijska istraživanja u funkciji i prevenciji vršnjačkog nasilja. Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet. Vol.8 (1).
- Mandić, P. (1980). Saradnja porodice i škole. Sarajevo: Svjetlost.
- Martić, V. M. (2012). Nasilje u školi. SVARO, 4, str. 117-131.
- Mason, J. (1996). Qualitative Researching, London, Sage
- Max van Manen. (1990) Researching Lived Experience. Human Science for an Action Sensitive Pedagogy, The University of Alberta.
- McMillan, J. H., Schumasher, S. (1984). Research in Education: A conceptual introduction. Boston. Little Brown.
- McNiff, J. (2002). Action research for professional development. Retrived decembar 25, 2011 from: <http://www.jeanmcniff.com/booklet.html>
- Mertens, M. D. (1998). Research Methods in Education and Psychology.
- Milić, V. (1996). Sociološki metod. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Milosavljević, B. (2004). Socijalna patologija i društvo. Banja Luka: Filozofski fakultet Banja Luka.
- Milosavljević, M., Brkić, M. (2005). Socijalni rad u zajednici. Beograd. Socijalna misao.
- Milosavljević, N. (1989). Osnovi naučnoistraživačkog rada. Beograd: Naučna knjiga.
- Милосављевић, М. (1998). Насиље над дјецом. Београд: Факултет политичких наука.
- Милосављевић, С., Радосављевић, М. (2003). Основи методологије политичких наука.

Београд: Службени гласник.

- Mužić, V. (1982). Metodologija pedagoškog istraživanja. Sarajevo: Svjetlost.
- Noakes, M. A. & Rinaldi, C.M. (2006). Age and gender differences in peer conflict. *Journal of Youth and Adolescence*, 5, 881-891.
- Olweus, D.(1973). Personality and aggression (Osobnost i agresija). In J. K. Cole & D.D. Jansen (Eds.), *Nebraska Symposium on Motivation 1972*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Olweus, D.(1993). *Bullying at school: What we know and what can do*. Cambridge, MA: Blackwell.
- Olweus, D.(1995). Bullying or peer abuse at school. Facts and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 4, 196-200. doi:10.1111/1467-8721.ep10772640
- Olweus, D. (1998). *Nasilje među djecom u školi: Šta znamo i šta možemo učiniti?* Zagreb: Školska knjiga.
- Patton, M. Q. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. Los Angeles. Center for the study of Evaluation: University of California.
- Павловић, Ј. и Џиновић, В. (2007). Фокус групе: од прикупљања података до критичке педагошке праксе. У Зборник Института за педагошка истраживања, бр. 2 (стр. 289-308). Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Pedagoška enciklopedija I i II* (1989). Potkonjak, N., Šimleša, P. Београд: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Педагошки лексикон*(1996). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Педагошки рјечник* (1967). Београд: Завод за уџбенике.
- Петровић, Д. (2009). Специфичности вршњачких конфликта у адолесценцији. *Психологија*, Vol. 42, No2, 221-238.
- Петровић, Ј. (2010). Карактеристике вршњачких конфликта у адолесценцији. *Примијењена психологија*, III, 223-237.
- Petrović, S. D. i M. Vučetić (2012). Vrste konflikata, tip odnosa i preferirane strategije. *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*. Београд: Institut za pedagoška istraživanja, broj 1, 163-178.
- Popadić, D. (2009). *Nasilje u školama*. Београд: Radunić
- Ређујић, М., Милић, В. (1995). *Metodologija društvenih nauka*. Београд: Grafika
- Puzić, S., Baranović, B. i Doolan, K. (2011). Školska klima i sukobi u školi. *Sociologija i prostor*, 49 (2011) 191 (3), 335-358.
- Ракић, Б. (1981). *Интервју у васпитању*. Сарајево: Свјетлост.
- Ricijas, N., Krajcer, M. i Bouillet, D. (2010). Rizična ponašanja zagrebačkih srednjoškolaca. Vol. 12, br.1, str. 45-63.
- Ristić, Ž. (2006). *O istraživanju, metodu i znanju*. Београд: Institut za pedagoška istraživanja.
- Рјечник књижевних термина* (2001). Бања Лука. Романов.
- Rječnik srpskohrvatskog književnog jezika*(1969). Novi Sad. Zagreb. Matica Srpska. Matica Hrvatska.
- Rubin, H., Rubin, I. (1995). *Qualitative interviewing: The art of hearing data*. Thousand Oaks, CA: Sage

- Savićević, D. (1996). Metodologija istraživanja u vaspitanju i obrazovanju. Beograd: Učiteljski fakultet u Vranju Univerziteta u Nišu.
- Shantz, C.U. (1987). Conflicts between children. Child Development, 58, 283-305.
- Spradley, J. P. (1979). The ethnographic interview. Holt, Rinehart and Winston. University of Michigan.
- Стојнов, Д. (2005). Од психологије личности ка психологији особа. Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Сузић, Н., Бранковић, Д., Илић, М., Јоргић, Д., Микановић, Б., Јевтић, Б. (2010). Вршњачко насиље. Бања Лука.
- Terasahjo, T., Salmivalli, C. (2003). „She Is Not Actually Bullied.“ The Discourse of Harrasment in Student Groups. Agressive Behavior, 29, 134-154.
- Tomonjić, G., Blagojević-Radanović, R. i Pavlović, J. (2010): Koliko je nasilje prisutno u školi. Pedagoška stvarnost, Vol. , br. 1-2, str. 46-58.
- Zelenika, R. (2000). Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci.
- Zvonarević, M. (1989). Socijalna psihologija. Zagreb: Školska knjiga.
- UNICEF (1998). Innocently digest, Florence: Juvenil Justice.
- Velki, T. i Vrdoljak, G. (2012). Uloga nekih vršnjačkih i školskih varijabli u predviđanju vršnjačkog nasilnog ponašanja. Filozofski fakultet Osijek.
- Видановић, И. (1998). Појединац и породица. Београд.
- Вујаклија, М. (1997). *Лексикон страних речи и израза*. Београд: Просвета.
- Vukosavljević, N. (2000). Nasilje? Priručnik za treninge iz nenasilne razrade konflikata za rad sa odraslima. Sarajevo: Centar za nenasilnu akciju.
- Wolcott, H.F. (1995). Umijeće rada na terenu. Walnut Creek, CA: Altamira Press.
- Šobot, V. (2013). Uzrasne specifičnosti antisocijalnih osobina i ponašanja adolescenata. Doktorska disertacija. Novi Sad. Filozofski fakultet.
- Šušnjić, Đ. (1973). *Kritika socioloških metoda*. Niš. Biblioteka znanje. Gradina.
- <http://www.bullying.org/> očitano: 16.08.2012.
- <http://www.cyberbullying.org/> očitano: 16.08.2012.
- <http://metro-portal.hr/zlostavljanje-putem-facebook-a-i-sms-poruka-sve-cesce-medju-djecom/55055/> očitano: 22.08.2012
- <http://www.aare.edu.au/97pap/leckb284.htm/> očitano 22.08.2012.
- <http://www.unicef.hr/> očitano 16.04.2013.
- <http://www.poliklinika-djeca.hr/> očitano 16.04.2013.

Радна хипотеза са циљем истраживања

Радна хипотеза гласи: претпоставља се да је примјеном акционих истраживања могуће утицати на педагошку превенцију вршњачког насиља.

Полазећи од тога да процес педагошке превенције вршњачког насиља у школи зависи од већег броја фактора, потребно је дефинисање помоћних хипотеза.

1. Очекујемо да ће ученици експерименталне групе остварити статистички значајне резултате у идентификацији различитих облика формалног и неформалног насиља у односу на ученике контролне групе.
2. Претпоставља се да ће ученици експерименталне групе постићи статистички значајно веће резултате у процјени особина и карактеристика жртве и насилника у односу на ученике контролне групе.
3. Ученици експерименталне групе исказаће позитивније ставове о педагошкој превенцији насиља у односу на ученике контролне групе.

Основни циљ експерименталног истраживања је да се примјеном акционих истраживања креирају ефикасни програми педагошке превенције насиља у школи.

Материјал и метод рада

Популацију у истраживању ће чинити 250 ученика ЈУ Економске школе Бања Лука од првог до четвртог разреда, старости 15-19 година. Планирано је да узорак из ове популације буде формиран по принципу пригодног одабира при чему ће 125 ученика представљати Е – групу и 125 ученика К – групу. Након експеримента биће обављена завршна мјерења како би се установила евентуална разлика између Е и К-групе.

Материјал потребан за овај експеримент подразумијева посебно креиран експериментални програм који треба да обухвати превентивне мјере, радионички рад са ученицима, дискусије и фокус групе. Посебно ће се креирати већи број писаних припрема за реализацију часова васпитно-образовног рада.

Метод рада је експеримент са паралелним групама. У Е-групи провјераваће се експериментални програм и експериментални начин рада, док ће се у К-групи радити уобичајено. Ученици експерименталне групе проћи ће експериментални програм педагошке превенције насиља. Експериментални програм конципиран је тако да ће се континуирано примјењивати на часовима одјељенске заједнице најмање једну школску годину.

Овим истраживањем биће обухваћене независне и зависне варијабле. Независне варијабле чине: пол ученика, школски успјех, мјесто становања, ниво образовања родитеља, запосленост родитеља, психофизички узраст (разред). Зависне варијабле чине процијене и ставови ученика о: узроцима формалног и неформалног насиља,

посљедицама формалног и неформалног насиља, особинама и карактеристикама жртве и насилника.

У истраживању ће бити примијењен већи број инструмената. Путем упитника, креираног за потребе овог истраживања, прикупиће се подаци о ученицима и њиховој изложености различитим облицима насиља. Помоћу скалера идентификоваће се процјене ученика о особинама и карактеристикама жртве и насилника, као и о ефектима педагошке превенције насиља промјеном експерименталног програма.

Осим експерименталне методе са паралелним групама у изради докторске дисертације користиће се метода теоријске анализе и синтезе, посебно у теоријском утемељењу дисертације, конципирању методологије истраживања и интерпретацији и анализи резултата истраживања, те компаративна метода и дескриптивна метода (survey) у фази прикупљања података, сачињавању прегледа и статистичко-рачунарске обраде истих.

Научни допринос истраживања

Кандидаткиња мр Маријана Маран у пројекту докторске дисертације констатује да ће истраживачки налази бити од изузетног педагошког значаја за шире научно-теоријско и методолошко-емпиријско сагледавање узрока и посљедица различитих форми формалног и неформалног насиља у школи. Реализацијом експерименталног истраживања и примјеном акционих истраживања креираће се програм превенције насиља у школи на основу којег је могуће унапређивати постојећу васпитно-образовну праксу, посебно у подручју васпитног рада у одјељенској заједници и педагошком савјетодавном раду како на превенцији насиља тако и на идентификацији његових узрока и посљедица по жртву и насилнике.

Кандидаткиња ће овом докторском дисертацијом дати одговор на већи број питања у вези са педагошким приступом дијагностификовања, терапеутском дјеловању и праћењу жртава и починиоца насиља у школи али и изван ње.

Посебан допринос огледа се у новом методолошком приступу третирања вршњачког насиља у васпитно-образовним институцијама.

3. ОЦЈЕНА И ПРИЈЕДЛОГ

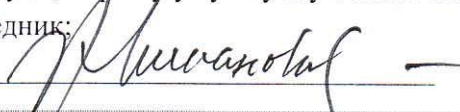
Мр Маријана Маран је завршила основни и постдипломски (магистарски) студиј педагогије на Филозофском факултету у Бањој Луци. Објавила је оригиналне научне радове у коауторству. Успјешно се бавила теоријско-методолошким проблемима васпитања и образовања у школи, вршњачким насиљем и професионалном оријентацијом и информисањем ученика, те на основу свега тога констатујемо да је компетентна за израду докторске дисертације.

Тема докторске дисертације има педагошки научни значај, комплексна је, актуелна и изазовна. Комплексност, прије свега, произилази због примјене већег броја научно-истраживачких метода и техника (експериментална метода са паралелним групама, метода теоријске анализе и синтезе, компаративна метода и дескриптивна метода (*survey*), а затим и због базирања на акциона истраживања. Актуелна је због тога што је пораст вршњачког, посебно неформалног, насиља евидентан и код нас и у свијету и изазовна је, јер поред примјене експерименталног програма у процесу превенције насиља обухвата континуирану примјену акционих истраживања с циљем идентификовања обиљежја различитих форми насиља која ће бити искориштена за конципирање експерименталног програма превенције насиља. У пројекту докторске дисертације успјешно је конципиран методолошки оквир истраживања и адекватно теоријски заснован проблем и предмет истраживања.

Комисија констатује да је сагласна у оцјени да су тема *Ефикасност педагошке превенције вршњачког насиља у школи примјеном акционих истраживања* као и кандидат подобни за израду докторске дисертације. Комисија предлаже Наставно научно вијећу Филозофског факултета у Бањој Луци да овај извјештај усвоји и одобри израду докторске дисертације.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Проф. др Бране Микановић, ванредни професор Филозофског факултета у Бањој Луци, биран у ужу научну област Општа педагогија – председник;

2. Проф. др Ненад Сузић, редовни професор Филозофског факултета у Бањој Луци, биран у ужим научним областима Општа педагогија, Социологија образовања и Методика васпитно-образовног рада – члан;

3. Проф. др Бисера Јевтић, ванредни професор на Филозофском факултету у Нишу бирана у област Општа педагогија – члан.

